

“Tarlardan Sofraya Gastronomi” Boyutuyla Hatay İlinin Çiftlik Turizmi Açısından Değerlendirilmesi / Evaluation of Hatay Province in Terms of Farm Tourism Within The Dimension of “Gastronomy from Field to Table”

Nazlıcan BULUT, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Eskişehir, Türkiye.

nazlicanbulut@anadolu.edu.tr, ORCID: 0009-0002-7496-1720

Hilmi Rafet YÜNCÜ, Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Eskişehir, Türkiye

hryuncu@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2876-004X

Öz

Hatay, Anadolu'nun çok kültürlü yapısını yansıtan, farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan köklü bir yerleşim alanıdır. Farklı etnik ve dini grupların yüzyıllardır bir arada yaşaması, Hatay mutfağına çeşitli pişirme teknikleri, zengin baharat kullanımı ve özgün lezzetler kazandırmıştır. Artan coğrafi işaretli ürün sayısı, şehrin gastronomi turizmi açısından önemini pekiştirmektedir. Modern yaşamın getirdiği çevresel ve sosyal etkiler, bireyleri doğa temelli alternatif turizm türlerine yöneltmektedir. Bu bağlamda çiftlik turizmi, tarım turizmi ve ekoturizm; sürdürülebilir kalkınma, yerel üretim ve kültürel mirasın korunmasına katkı sağlayan önemli turizm türleri olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla çalışmanın amacı doğrultusunda, Hatay'ın çiftlik turizmi potansiyelini belirlenerek gastronomi turizmi ile entegrasyonuna yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çiftlik turizmi, gastronomi, Hatay.

Abstract

Hatay is a well-established settlement that reflects the multicultural structure of Anatolia and embodies the traces of various civilizations. The centuries-long coexistence of diverse ethnic and religious communities has endowed Hatay's cuisine with a wide variety of cooking techniques, rich use of spices, and distinctive flavors. The increasing number of geographically indicated products further reinforces the city's significance in terms of gastronomic tourism. The environmental and social impacts associated with modern life increasingly direct individuals toward nature-based alternative tourism types. In this context, farm tourism, agritourism, and ecotourism are regarded as significant forms of tourism that contribute to sustainable development, support local production, and promote the preservation of cultural heritage. Accordingly, this study aims to identify Hatay's farm tourism potential and to develop recommendations for its integration with gastronomic tourism.

Keywords: Farm tourism, gastronomy, Hatay.

Geliş Tarihi: 05.12.2025

Kabul Tarihi: 21.12.2025

Yayın Tarihi: 26.12.2025

GİRİŞ

Anadolu birçok kültürün, medeniyetin ve inancın asırlardır barış içerisinde yaşadığı bir coğrafya olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu'nun önemli şehirlerinden biri olan Hatay arkeolojik bulgulara göre, M.Ö. 5500'e kadar uzanan yerleşim izleri taşımakta; Hitit, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi 13 medeniyetin izlerini bünyesinde barındırmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022). Bu kültürel ve tarihsel zenginlik, Hatay'ın 2017 yılında UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı listesine dahil edilmesi ile uluslararası alanda tescil edilmesine olanak sağlamaktadır. Şehrin zengin kültürel yapısı, farklı etnik grupların bir arada yaşaması ile oluştuğu görülmektedir. Bu çeşitliliğin, Hatay mutfağının zenginliğine de yansıdığı dikkat çekmektedir. Yerel halkın kendine has pişirme yöntemleri ve zengin baharatları ile farklı lezzetlerin ortaya çıktığı da bilinmektedir. Gastronomi turizmi bu bölgenin zengin mutfak kültürünü tanıtmakla kalmayıp aynı zamanda ekoturizm, tarım turizmi ve çiftlik turizmi ile yerel üretim, sürdürülebilirlik ve kültürel mirasın da korunmasını sağlama potansiyeline sahiptir.

Endüstrileşmenin getirdiği yaşam koşulları, gittikçe artan çevre kirliliği, hızla gelişen teknoloji gibi unsurlar insanları alışılmış ve kalabalık turizm merkezlerinden uzaklaştırarak doğa ile iç içe olup onu keşfetmeye yöneltmektedir (Eröz ve Bozkurt, 2020). Farklılaşan turizm algısı ile alternatif turizm çeşitlerinin karşımıza çıktığı görülmektedir. Alternatif turizm, kitle turizminin aksine doğa temelli turizm odaklı olan turizm çeşidi olarak nitelendirilmiştir. Bu sayede insanların; dinlenme, keşfetme, öğrenme, günlük hayattan uzaklaşıp doğaya kaçma gibi isteklerine cevap vermeyi amaçlamıştır (Zengin vd. 2019). Hem alternatif turizm hem de turizm faaliyetlerini yıla yayma çalışmaları kapsamında değerlendirilecek turizm türlerinden biri de "Çiftlik Turizmi"dir (Zengin ve Savgın, 2016). Çiftlikler gelir açısından önemsizden önemliye doğru süreklilik içinde hareket ettikçe, çiftlik turizmi ürününün benzersizliğinin önemini çarpıtılabileceği ileri sürülmektedir (Busby ve Rendle, 2000). Çiftlik turizmini destekleyen tarım turizmi, kırsal kalkınmayı desteklemek, geleneksel tarım faaliyetlerini tanıtmak ve sürdürülebilir tarım uygulamalarına teşvik etmek amacıyla öne çıkmaktadır. Zeytin hasadı, narenciye bahçeleri gezileri, TaTuTa (Tarım-Turizm-Takas) projesi gibi pek çok tarımsal girişim ile hem yerel ekonomiye katkı sağlamak hem de tarımsal üretimi tanıtip teşvik etmeyi sağladığı görülmektedir. Aynı zamanda tarım turizmi, yerel halk ve turistler arasında bir köprü oluşturduğu sonucuna varılabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Hatay'ın çiftlik turizmi potansiyelinin belirlenmesidir. Hatay'da ekimi yapılan tarım ürünleri ve tarım alanlarının çiftlik turizmine entegrasyonunun incelenmesi ve bu kapsamda gastronomi turizmine yönelik önerilerin sunulması bu çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çiftlik Turizmi

İnsanların yoğun tempodan, hızlı kentleşmeden yorulmalarıyla birlikte tatil kavramlarının değiştiği ve eğlencenin yanı sıra doğayı keşfetmeye yöneldikleri görülmektedir (Demircioğlu, 1993). Küreselleşmenin de etkisi ile insanlar, kitle turizminden uzaklaşarak çevre dostu alternatif turizm çeşitlerine yönelmişlerdir (Karafaki ve Yazgan, 2012). Alternatif turizm çeşidi olan çiftlik turizmi, sürdürülebilirlik kavramıyla eşleşen doğa dostu bir turizm çeşidi olarak ön plana çıkmaktadır (Denman, 1995). Tarımda azalan iş gücü, değişen çiftlik yapısı, çiftçilik faaliyetlerinde düşüş yaşanması ve yeterli gelir elde edememe durumunun sonucunda insanların çiftlik turizmine ekonomik kaygı ile yöneldiklerini göstermektedir (Busby ve Rendle, 2000). Bireylerin özellikle

COVID-19 itibari ile gürültülü şehir hayatından uzaklaşmak istedikleri vurgulanmaktadır (Eren, Tufan ve Solunoğlu, 2022). Genel olarak çiftlik turizminin çiftliklerde geliri çeşitlendirmek için kırsal turizmin alt yapısı olarak değerlendirilen bir turizm türü olarak tanımlandığı görülmektedir. Ocompo (2022), 'nin çiftlik turizmi alanlarının sürdürülebilirliğini değerlendirdiği çalışması; yerel turizm personelinin yetenek eğitimi, yerel halk için istihdam fırsatları, bütünleşmiş bir turizm ve kalkınma planının geliştirilmesi ve atık üretiminin azaltılmasıyla ilişkili göstergelerin en önemli sürdürülebilirlik göstergeleri olarak kabul edildiğini ortaya çıkarmıştır. Valencia, Cerio ve Biases (2022), turistlerin çiftlik turizmi alanlarını tercih etmelerine neden olan aktivite tercihlerini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, ziyaretçilerin çekme motivasyonlarının çiftlik turizmi alanlarını ziyaret etmede itme motivasyonlarından daha güçlü itici güçler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tercih edilen aktiviteler ve yerel turistlerin motivasyonları arasında doğrusal bir ilişki tespit edilmiştir. Türkiye'de de tatil çiftliklerinin geliştirilmesi, turizmin çeşitlendirilmesiyle birlikte, asıl işi tarım olan bu çiftliklerin ürünlerinin çeşitlendirilmesi amaçlanmıştır (Yılmaz, 2008). Bu yönde Buğday derneğinin çeşitli bölgelerde sürdürdüğü Ta-Tu-Ta (Tarım-Turizm-Takas) projesiyle ekolojik çiftlikler hem Türkiye'de hem de dünyada oldukça popüler hale gelmiştir (Artuğer, Özkoç ve Kendir, 2013). Alternatif turizm çeşitlerinin arasında bir bağ olduğunu, kırsal turizm, tarım turizmi, çiftlik turizmi ve ekoturizm kavramları ile kırsal alanların çeşitliliği, kırsal turizm potansiyelinin ne ölçüde olduğu hakkında durum değerlendirilmesi yapılmaktadır (Ongun, Gövdere ve Kaygısız, 2015). TaTuTa projesi kapsamında Türkiye'nin farklı bölgelerinde faaliyet gösteren organik ekoturizm çiftliklerinin turizm işletmeciliği açısından incelenmesine ve geliştirilmesine yönelik yeni bulgular ortaya konmuştur (Gürdoğan ve Tetik, 2016). Bir başka çalışmada Akyol ve Uygun (2017), Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği örneğinde ziyaretçi tercihlerini araştırmışlardır. Böylece verilen hizmet kalitesinin nasıl arttırılacağı, yapılacak yatırımların ne derece şekillenmesi gerektiği sorularına yanıt aramışlardır.

Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği kırsal yaşamla bütünleşme, yerel kültür atölyelerinde el becerilerini geliştirme, toprakla uğraşma gibi faaliyetlerle, bireyleri eskiye dönme, doğayla iç içe bir tatil yapma vb. gibi tercihlere yönelttiği görülmüştür. Araştırmanın sonucunda ise çiftlik turizmi faaliyetlerini turizme yönelik uygulayanların çoğunluğu kentlerden kırsala göç eden insanların oluşturduğunu saptamışlardır. Doğal yaşam özlemi ile şehirden ayrılarak kırsalda yaşayan insanlara rol model olan bu insanlar, doğal üretimin ve kendi kendine yeten çiftlik yaşamını benimseyerek kendileri gibi kırsala yerleşmek isteyenlere çiftliklerinin kapılarını açmayı hedeflemektedirler (Savgın ve Zengin, 2018). Türkiye'de Tatuta'ya bağlı faaliyet gösteren çiftlik işletmecilerinin ve bu çiftlikleri ziyaret edenlerin çiftlik turizmine ilişkin deneyimlerini ortaya çıkarmak amaçlayan Yıldırım (2018), Tatuta'ya bağlı faaliyet gösteren çiftlik işletmecilerini tarım sektöründen farklı bir sektörde (turizm) çalışmaya iten nedenlerin neler olduğunu belirtmiştir. Çiftlik turizminin kitle turizmine alternatif olarak geliştiğini de ifade etmiştir. Diğer turizm türlerinden farklı olarak çiftlik turizminin çiftlik evlerinde konaklama imkânı sunması ve çiftlik düzeninde ilerlemesi olduğu da çalışmada belirtilmiştir. Öte yandan çiftlik kurulan bölgelerin bozulmamış doğal yapısı güçlü yönlerini oluştururken, tanıtım ve pazarlama eksiğinin zayıf yönlerini oluşturduğu da görülmektedir (Ozturk ve Isınkaralar, 2018). Ayrıca başta çocuklar olmak üzere yabancı ziyaretçiler için güvenlik riskleri taşıdığı öne sürülmektedir.

Gençer ve Gençer (2018), çiftlik turizminde coğrafi işaretli ürünlerin önemini vurgulamışlardır. Bu amaçla TaTuTa çiftliklerinde kullanılan coğrafi işaretli ürünleri değerlendirmişlerdir. Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan çiftliklerde ot yetiştirme, ekolojik yaşam eğilimleri ve tarımsal faaliyetlerin sunulduğunu tespit etmişlerdir. Fakat bu bölgede yer alan TaTuTa çiftliklerinin web

sayfalarında şehirlerin coğrafi işaretli ürünlerine yer verilmediği belirlenmiştir (Akkuş ve Dönmez, 2019).

Çiftlik Turizmi Uygulamaları

Yoğun şehir hayatı, stresli iş hayatları ve küreselleşme gibi unsurlardan dolayı insanlar kitle turizminden uzaklaşıp alternatif turizm kaynaklarına yönelmektedir (Karafakı ve Yazgan, 2012). Kırsal turizm kapsamında ortaya çıkan tarım turizmi, çiftlik turizmi ve eko turizm kavramlarının uygulanabilirlik potansiyeli artmaktadır (Gürdoğan ve Tetik, 2016). Bu kapsamda Zengin ve Savgın (2016), çiftlik turizminin ne olduğunu ve çiftlik turizm faaliyetlerini incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre çiftlik turizmi; insanların stresten uzak, huzurlu, sakin, doğa ile iç içe ve farklı aktivitelere katılarak çiftlik hayatını deneyimlemek istedikleri sonucuna ulaşmışlardır. Farklı bir ifade ile çiftlik turizmini gelen ziyaretçilerin hem tarım hem hayvancılık hem de çeşitli ekoturizm faaliyetlerini birlikte kullanabilmesini sağlayan, bunun yanı sıra yerel halka ekonomik ek gelir kazandıran, aynı zamanda bölgenin kültürel anlamda tanıtılmasına katkıda bulunan bir turizm çeşidi olarak tanımlanmıştır (Ahmadova ve Akova, 2016).

Dünyada ilk kırsal turizm ve gönüllü turizm kuruluşlarından biri olan “Organik Çiftliklerde Dünya Çapında Fırsatlar” olarak bilinen World Wide Opportunities on Organic Farms (WWOOF) 1971’de İngiltere’de kurularak günümüzde 132 ülkeye kadar ağını genişletmiştir (Yıldız, 2024). Türkiye’de ise bu organizasyonlar Buğday Derneği tarafından Ta-Tu-Ta (Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası (Tarım-Turizm-Takas)) adıyla 2003 yılında geliştirilen bir projeye başlamış ve 2004-2006 yılları arasında yürütülmüştür (Yılmaz, 2008; Artuğer, Özkoç ve Kendir, 2013; Yıldız, 2024). Proje tamamlandıktan sonra devam eden bir programa dönüşmüş ve dünyada bilinen adıyla WWOOF, Türkiye’yi küresel topluluğuna dahil etmiştir (Yıldız, 2024). Buğday derneğinin çeşitli bölgelerde sürdürdüğü Ta-Tu-Ta (Tarım-Turizm-Takas) projesiyle ekolojik çiftlikler hem Türkiye’de hem de dünyada oldukça popüler hale gelmiştir (Artuğer, Özkoç ve Kendir, 2013). Türkiye’de Tatuta’ya bağlı faaliyet gösteren çiftlik işletmecilerinin ve bu çiftlikleri ziyaret edenlerin çiftlik turizmine ilişkin deneyimlerinin önemi vurgulanmıştır (Yıldırım, 2018). Tüm bunlar nezdinde bu çalışmada “Gastronomi Şehri” unvanına sahip olan Hatay’ın çiftlik turizmi potansiyeli incelenmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışma, Hatay ilinin çiftlik turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi ve gastronomi turizmi ile entegrasyonuna yönelik önerilerin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi, ilgili konudaki yazılı belgelerin sistematik bir şekilde incelemesi yoluyla veri toplamayı sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmada incelenen belgeler; akademik makaleler, tezler, yerel ve ulusal raporlar, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Tarım ve Orman Bakanlığı’nın resmi verileri Hatay iline ilişkin turizm ve tarım odaklı belgeleri ile UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı kapsamında yayımlanan dokümanlar gibi çok çeşitli kaynaklardan oluşmaktadır.

Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi benimsenmiştir. İçerik analizi, belgelerdeki açık ve örtük anlamları ortaya çıkararak temalar ve kategoriler oluşturmayı, böylece araştırma kapsamındaki kavram ve olgular arasında ilişkiler kurabilmeyi mümkün kılmaktadır (Miles ve Huberman, 1994). Bu çerçevede kavramsal çıkarımlar yapılmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen bulgular çok disiplinli bir bakış açısı ile ele alınarak, Hatay’ın çiftlik turizmi bağlamındaki durumu, potansiyel gelişim alanları ve gastronomi turizmi ile entegrasyon olanakları bütüncül bir yaklaşım

ile değerlendirilmiştir. Böylece, elde edilen bulgular ışığında, Hatay için sürdürülebilir ve katma değer yaratan bir çiftlik turizmi modeli geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

BULGULAR

Hatay, bereketli Amik Ovası, Akdeniz iklimi, zengin biyoçeşitliliği ve köklü tarım geleneği ile Türkiye'nin tarımsal üretim açısından önde gelen illerinden biridir. Hatay'ın tarım alanlarıyla ilgili veriler Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün 2024 yılı faaliyet raporundan uyarlanarak Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1. Hatay'ın tarım alanları

Tarım Alanı Türü	Alan Büyüklüğü (Hektar)	Açıklamalar
Toplam Tarım Alanı	275.578 (ha)	Hatay'ın toplam arazi varlığının %50'si
Sulu Tarım Alanı	176.515 (ha)	Tarım alanlarının %63'ünde sulama yapılmaktadır
Endüstri Bitki Alanı (Pamuk ve tütün)	4.352 (da)	Pamuk ve tütün yetiştirilmektedir.
Baklagil Alanları	4.053 (da)	Bezelye, nohut gibi ürünler yetiştirilmektedir
Sebze Alanları	241.773 (da)	Domates, biber, salatalık gibi sebzeler üretilmektedir
Meyve Alanları	Narenciye toplam: 311.223 (da) Genel toplam: 1.017.291 (da)	Nar, elma, erik gibi meyveler yetiştirilmektedir
Yumru Bitkiler Alanı	96.179 (da)	Kuru soğan, patates gibi yumru bitkilerin üretimi yapılmaktadır.
Tahıl Alanı	732.503 (da)	Buğday, arpa gibi yem bitkilerinin üretimi yapılmaktadır.
Zeytin Alanları	Dikim; 572.240 adet Üretim (ton); 223.425	Çeşitli zeytinler üretilmektedir.

Kaynak: Hatay Tarım ve Orman İl Müdürlüğü Yayınları, 2024.

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, Hatay'ın geniş ve çeşitlilik gösteren tarım alanlarına sahip olduğu görülmektedir. Toplam tarım alanının yarıya yakın kısmı sulanabilir niteliktedir ve bu durum ilin tarımsal verimliliğini artırmaktadır. Narenciye, sebze, tahıl ve zeytin üretim alanlarının büyüklüğü, Hatay'ın hem bitkisel üretimde hem de meyvecilikte Türkiye'nin öne çıkan illerinden biri olduğunu göstermektedir. Ürün, tarımsal çeşitlilik ve üretim yoğunluğu, Hatay'ın çiftlik turizmi açısından elverişli bir ortam sunduğunu göstermektedir. Farklı ürünlerin yetiştirildiği geniş tarım arazileri; ziyaretçilere doğal üretim süreçlerini gözlemleme, çiftlik yaşamını deneyimleme ve yöresel ürünleri yerinde tatma fırsatı sağlamaktadır. Bu durum aynı zamanda gastronomi turizmi ile entegrasyon için güçlü bir temel oluşturmaktadır. Hatay'da bulunan çiftliklerin konumları, üretilen ürünler, çiftlik turizmi kapsamında konaklama imkânı sunup sunmadıkları çiftliklerin resmi internet sitelerinden uyarlanarak tablo 2 'de sunulmuştur.

Tablo 2. Hatay çiftlik turizmi ve ürünleri

Çiftlik Adı	Konum	Sunulan Aktiviteler	Üretilen Ürünler	Konaklama Süresi (ort)
Teofarm Çiftliği	Antakya, Serinyol	Organik tarım turları, müzik etkinlikleri, tadımlar	Zeytin, zeytinyağı, reçel, sabun, bal, turşu, lavanta, defne sabunu	1-2 gece
Hatay Has Çiftlik	İskenderun	Yöresel yemek deneyimi, üretim atölyeleri	Zeytin, zeytinyağı, nar ekşisi, pekmez, tahin, reçel, yufka, baklava	1 gece
Fenk Çiftliği	Yayladağı	Doğa yürüyüşü, çevre gezisi (çiftlik turizmi faaliyeti sınırlı)	Bilgi yok (bölgesel tarım alanı olabilir)	Ziyaret ve konaklama yok
Hatay Çiftliği	İskenderun	Online satış, yöresel ürün tanıtımı	Zeytin, zeytinyağı, reçel, salça, pekmez, tahin, kahvaltılık, baharatlar	Ziyaret ve konaklama yok
Tokaçlı Köyü	Altınözü	Trekking, doğa fotoğrafçılığı, bitki inceleme, kamping, kuş gözlemleme, atla gezinti, dağ bisikleti, yayla turizmi, tarım ve çiftlik turizmi	Buğday, nar, incir, zeytin, çeşitli sebzeler, doğal nar ekşisi, incir reçeli, zeytinyağı, sofralık zeytin	Konaklama yapılabilir (evlerde ve kamp alanlarında)
Meriç Çiftliği	Altınözü	Doğa yürüyüşü, çevre gezisi, çiftlik turizmi faaliyetleri	Zeytin, zeytinyağı, badem, ceviz, lavanta, ada çayı, Karkılçık ve Alibayır buğdayı, Perfür üzümü, Suzuz domates, Beyaz incir, Elmacık zeytini, Menengiç, Kebbet, Katırbaş narı, pekmez, nar ekşisi	Ziyaret ve konaklama yok
Antakya Çiftliği	Antakya	Organik tarım fırsatları sunmaktadır. Çevre gezisi ve yerel üretim yapmaktadırlar.	Tarım ürünleri üretimi, hayvancılık, inşaat, taşımacılık, ithalat ve ihracat gibi çeşitli alanlarda hizmet vermektedir.	Ziyaret var, konaklama imkanı yok

Kaynak: Hatay Tarım ve Orman İl Müdürlüğü Yayınları, 2024.

Tablo 2 incelendiğinde, Hatay'daki çiftlik işletmelerinin turizm faaliyetleri, ürün çeşitliliği ve konaklama olanakları bakımından heterojen bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Çiftliklerin bir kısmı organik tarım turları, yöresel gastronomi deneyimleri, doğa yürüyüşleri ve üretim atölyeleri gibi çiftlik turizmiyle doğrudan ilişkili aktiviteler sunarken; bazı işletmelerin yalnızca ürün tanıtımı ve çevrimiçi satış gibi turizm dışı faaliyetlere odaklandığı anlaşılmaktadır. Bu durum, Hatay ilinde çiftlik turizmi potansiyelinin mevcut olmakla birlikte, turistik ürün çeşitliliğinin çiftlikler arasında önemli ölçüde farklılaştığını göstermektedir.

Üretim çeşitliliği açısından değerlendirildiğinde, zeytin ve zeytinyağı başta olmak üzere nar ekşisi, pekmez, reçel, lavanta, tahıl türleri ve bölgeye özgü yerel ürünlerin geniş bir yelpazede üretildiği görülmektedir. Özellikle Altınözü'nde yer alan Meriç Çiftliği ve Tokaçlı Köyü hem ürün çeşitliliği hem de ekoturizm ve agro-turizm uygulamalarının bir arada sunulması bakımından dikkat çekmektedir. Buna karşın bazı çiftliklerde konaklama altyapısının bulunmaması, çiftlik turizminin sürdürülebilirliği ve turistik deneyimin derinleştirilmesi açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır.

Genel olarak tablo, Hatay'ın zengin tarımsal kaynakları ve doğal çevresinin çiftlik turizmine güçlü bir temel sunduğunu; ancak çiftlikler arasında turistik altyapı, etkinlik çeşitliliği ve hizmet standardizasyonu açısından geliştirilmesi gereken alanlar bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, çiftlik turizminin bölgesel ölçekte bütüncül bir yaklaşımla planlanması, ürün çeşitliliğinin turistik deneyime entegre edilmesi ve konaklama kapasitesinin artırılması önem taşımaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hatay, bünyesinde barındırdığı birçok ilklerle ve enlerle dünya çapında ön plana çıkabilen ve sahip olduğu doğal ve kültürel değerler ile çiftlik turizmi etkinliklerinin yapılabileceği bir potansiyele sahiptir. Alternatif turizm faaliyetleri olarak botanik, trekking, kırsal turizm, ornitoloji, hava sporları, avcılık, foto safari, kamp karavan, bisiklet, mağara, tarih ve inanç turizmi gibi turizm aktiviteleri bulunmaktadır (Çalışkan, 2020). Hatay'ın doğal kaynakları ve biyolojik çeşitliliği birbirine bütünleşmiş bir şekilde değerlendirilmektedir. Hatay'ın Amanos Dağları, Asi Nehri ve çeşitli yaylaları alternatif turizm faaliyetleri için ideal alanlar sunduğu görülmektedir. Tüm bunlar değerlendirildiğinde yerel halkın gelir düzeyinin arttırılmasına olanak sağlanırken, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik için önemli adımlar atılabilecektir. Ancak bu tarımsal potansiyelin turizme entegre edilmesi sınırlı kalmıştır. Çiftlik turizmi uygulamaları, henüz sistematik ve yaygın bir yapı kazanmasa da son yıllarda artan doğa temelli turizm arayışlarıyla birlikte gelişmeye başlamıştır. Bölgedeki bazı öncü çiftlikler ile yerel ürünlerin tanıtımı, atölye çalışmaları, doğa yürüyüşleri ve konaklama gibi çeşitli deneyimler sunmaktadır. Hatay'da çiftlik turizmi çoğunlukla bireysel girişimlere dayalı ve küçük ölçekli şekilde gelişmektedir. Çoğu çiftlik, organik veya yerel ürün satışı ile sınırlı kalmakta, turizm faaliyetlerini bir yan gelir olarak değerlendirmektedir. Ancak gastronomi turizmine olan ilginin artması, "tarladan sofraya" yaklaşımının turistik bir değer olarak öne çıkması, bu alanda yeni fırsatları beraberinde getirmektedir.

Hatay'ın zengin gastronomik mirası ve tarımsal çeşitliliği, bölgenin çiftlik turizmi ve gastronomi turizmi entegrasyonu açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bu potansiyel ile Tematik Çiftlik Turizmi uygulamaları geliştirilebilir. Hatay'ın tarımsal ürün çeşitliliği (zeytin, nar, narenciye, incir, keçiyoynuzu vb.) esas alınarak, bu ürünler etrafında şekillenen tematik çiftlik turizmi deneyimleri geliştirilmelidir. Örneğin "Zeytin Hasadı Festivali", "Nar Ekşisi Üretim Atölyesi" gibi etkinlikler, ziyaretçilere hem üretim süreçlerine katılım hem de gastronomik deneyim sunarak turizm deneyimini zenginleştirecektir. Aynı zamanda geliştirilmesi gereken gastronomi odaklı misafirperverlik uygulamalarının geliştirilmesi yerel mutfağın ve gastronomik kimliğin ön plana çıkarılmasının sağlar. Çiftlik turizmi faaliyetlerinde gerçekleşen sürdürülebilir tarım uygulamalarının (organik tarım, permakültür, agroekoturizm vb.) desteklenmesi ile çevresel sürdürülebilirlik sağlanabilir. Bu bağlamda çok faktörlü iş birliği önem arz etmektedir. Kamu kurumları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği kurularak bölgesel kalkınma bakış açısı ile hareket etmelidir. Hatay'ın gastronomi turizmi strateji belgelerine çiftlik turizmi odaklı hedefler entegre edilmelidir. Çiftlik sahipleri, yerel üreticiler ve turizm profesyonelleri için turizm hizmet kalitesi, ziyaretçi deneyimi tasarımı, hijyen, sürdürülebilirlik gibi konularda eğitim programları düzenlenmeli daha kapsamlı ve bilinçli bir şekilde çiftli turizmi ve gastronomi turizmi entegrasyonu sağlanmalıdır. Bu entegrasyonun pazarlanmasında dijital teknolojiler ve akıllı turizm uygulamaları kullanılabilir. Sosyal medya kampanyaları, sanal çiftlik turları, çevrimiçi atölyeler ve hikâye anlatımı temalı dijital içerikler yoluyla hedef kitlelere ulaşılabilir. Hikâye anlatıcılığının bu turizm deneyimine entegrasyonu ile turistlere sadece üretim süreçleri değil, bu süreçlerin arkasındaki yerel hikayeler, efsaneler ve toplumsal hafıza aktarılmalıdır.

Teşekkür ve Bilgi Notu: Bu çalışma 17-18 Mayıs 2025 tarihinde Hatay'da gerçekleşen Deneyimsel Gastronomi Kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Nazlıcan Bulut: Yazım – orijinal taslak, Metodoloji, Araştırma, Veri toplama, Veri düzenleme, Analiz ve Raporlama. Hilmi Rafet Yüncü: İnceleme ve düzenleme, Metodoloji, Doğrulama, Denetim.

Kaynakça

- Ahmadova, S., & Akova, O. (2016). Türkiye’de organik ekoturizm çiftlikleri üzerine bir araştırma. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 14-29.
- Akkuş, Ç., & Çaylak Dönmez, Ö. (2019, November 22–24). Coğrafi işaretli gastronomik ürünlerin çiftlik turizminde kullanımı: Doğu Anadolu örneği. *Gaziantep GANUD International Conference on Gastronomy, Nutrition and Dietetics*, Gaziantep, Turkey.
- Akyol, A., & Uygun, A. A. (2017). Sürdürülebilir turizm uygulamaları kapsamında ziyaretçi tercihleri: Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği örneği. *Turkish Journal of Forestry*, 18(2), 133-139.
- Artuğer, S., Özkoç, A. G., & Kendir, H. (2013). Ta-Tu-Ta (tarım-turizm-takas) çiftliklerinin pazarlanması ve tanıtılması için öneriler.
- Busby, G., & Rendle, S. (2000). The transition from tourism on farms to farm tourism. *Tourism management*, 21(6), 635-642.
- Çalışkan, A. (2020). Hatay’ın ekoturizm potansiyeli ve yerel halkın ekoturizme bakış açısı Necmettin Erbakan Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Demircioğlu, G. (1993). Kırsal Turizm Nedir? *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(5), 8-10.
- Denman, R. (1994). Green tourism and farming.
- Eren, A. K., Tufan, Y., & Solunoğlu, A. (2022). Muş ilinde çiftlik turizmi potansiyelinin incelenmesi. In A. Ünal (Ed.), *Turizm ve destinasyon araştırmaları II* (ss. 183–194). Paradigma Akademi.
- Eröz, S. Ü., & Bozkurt, M. (2015). Kırsal turizm kapsamında çiftlik turizmi ve Rize ilinde uygulanabilirliği. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 2(1), 1–9.
- Gençer, K., & Gençer, G. (2018). Çiftlik turizminin güvenlik açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi (IRTAD)*, 2(2), 32–36.
- Hatay Tarım ve Orman İl Müdürlüğü. (2024). *2024 yılı faaliyet raporu*. Hatay Tarım ve Orman İl Müdürlüğü Yayınları.
- Göner, A. (2022). *İzmir ili Selçuk ilçesi’nin tarımsal ekoturizm (Çiftlik turizmi) potansiyeli* (Master's thesis, İzmir Katip Celebi University (Turkey)).
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. sage.
- Ocampo, L. (2022). Full consistency method (FUCOM) and weighted sum under fuzzy information for evaluating the sustainability of farm tourism sites. *Soft Computing*, 26(22), 12481-12508.
- Ongun, U., Gövdere, B., & Kaygısız, A. D. (2015). Burdur ilinin kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi: Sorunları ve çözüm önerileri – *Rural tourism potential evaluation of Burdur province: Problems and solution proposals*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(12), 99–116.
- Ozturk, S., & Isinkaralar, O. (2018). New Trends in Tourism: A Research on Farm Tourism. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 8(4), 537-546.
- Savgın, C. U., & Zengin, B. (2018). Türkiye’de çiftlik turizmine yönelik kavramsal bir model önerisi. *The Journal of Academic Social Science*, 86(86), 239-258.
- Savgın, E. C., & Zengin, B. (2019). Çiftlik Turizmi Faaliyetlerinin Geleneksel Mutfak Kültürü Sürdürülebilirliği Açısından Değerlendirilmesi (Evaluation of Farm Tourism Activities on Traditional Culinary Culture Sustainability). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 7(1), 484-504.
- Selvi, M., & Demirer, D. (2012). Ekolojik tatil çiftliklerinin TaTuTa projesi deneyimine ilişkin örnek olay incelemesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 187-202.
- Valencia, J. P., Cerio, C. T., & Biases, R. R. (2022). Tourists’ motives and activity preferences to farm tourism sites in the Philippines: application of push and pull theory. *Cogent Social Sciences*, 8(1), 2104706.
- Yıldırım, G. (2018). Kırsal turizm kapsamında Türkiye’de çiftlik turizminin değerlendirilmesi: Tatuta çiftlikleri örneği.

Yıldırım, A., & Simsek, H. (1999). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11 baskı: 1999-2018) Ankara: seçkin yayıncılık

Yılmaz, H. (2008). Turizm çeşitlendirmesi kapsamında ekoturizmin ürünü olarak tatil çiftlikleri: Türkiye'deki tatil çiftliklerine yönelik SWOT analizi.

Yıldız, D. (2024). WWOOF Türkiye ağındaki ekolojik çiftliklerin mevcut durumu ve orman köylerine entegrasyonu. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 13(2), 180–208.

Zengin, B., & Savgın, E. C. (2016). Türkiye çiftlik turizminin neresinde? *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(35), 475–494.

Zengin, B., Koç, D. E., & Ulama, Ş. (2019). Kastamonu ilinin doğa turizmi potansiyelinin alternatif turizm kapsamında değerlendirilmesi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 251–274.

Extended Summary

Anatolia is a geography where numerous cultures, civilizations, and beliefs have coexisted in peace for centuries. One of the most significant cities of Anatolia, Hatay, hosts traces of settlement dating back to 5500 BCE, according to archaeological findings, and bears the imprints of 13 civilizations, including the Hittites, Romans, Byzantines, Seljuks, and Ottomans (Ministry of Culture and Tourism, 2022). This cultural and historical richness was internationally recognized in 2017 when Hatay was included in the UNESCO Creative Cities Network. The city's rich cultural structure has emerged through the coexistence of different ethnic groups. This diversity is reflected in the richness of Hatay's cuisine. The local population has developed unique cooking techniques and flavors through the use of distinctive spices and ingredients. The increasing number of geographically indicated products each year transforms Hatay into a key destination for gastronomic tourism. Gastronomy tourism not only promotes the region's rich culinary culture but also contributes to the preservation of local production, sustainability, and cultural heritage through ecotourism, agrotourism, and farm tourism. Modern living conditions brought about by industrialization, increasing environmental pollution, rapidly developing technology, and similar factors are pushing people away from conventional and crowded tourism centers, directing them toward discovering and engaging with nature (Eroz & Bozkurt, 2020). One of the types of tourism to be considered within the scope of alternative tourism and efforts to distribute tourism activities throughout the year is "farm tourism" (Zengin & Savgın, 2016). As farms continuously evolve from being economically insignificant to significant, it is argued that the uniqueness of the farm tourism product could potentially be compromised (Busby & Rendle, 2000). Agricultural tourism stands out as a way to support rural development, promote traditional farming activities, and encourage sustainable agricultural practices. Through agricultural initiatives such as olive harvests, citrus orchard tours, and the TaTuTa (Agriculture–Tourism–Barter) project, the aim is to contribute to the local economy while promoting and encouraging agricultural production. Furthermore, agricultural tourism serves as a bridge between the local community and tourists. Hatay, with its many 'firsts' and 'mosts', has the potential to stand out globally and host various ecotourism activities thanks to its rich natural and cultural values. Ecotourism activities in the region include botany, trekking, rural tourism, ornithology, air sports, hunting, photo safaris, camping and caravanning, cycling, caving, and historical and faith-based tourism (Çalışkan, 2020). Ecotourism provides a comprehensive approach to utilizing Hatay's natural resources and biodiversity. The Amanos Mountains, Asi River, and various highlands in Hatay offer ideal locations for ecotourism activities. In this way, steps can be taken not only to increase the income level of the local population but also to support environmental sustainability. With its fertile Amik Plain, Mediterranean climate, rich biodiversity, and deep-rooted agricultural tradition, Hatay is one of Turkey's leading provinces in terms of agricultural production. However, the integration of this agricultural potential into tourism remains limited. Although farm tourism practices in the region have yet to develop into a systematic and widespread model, interest in nature-based tourism in recent years has encouraged growth in this area. Some pioneering farms in the region (e.g., Teofarm, Hatay Has Farm, Meriç Farm) offer a variety of experiences including the promotion of local products, workshops, nature walks, and accommodation. In Hatay, farm tourism mostly develops through smallscale, individual initiatives. Most farms limit themselves to selling organic or local products, treating tourism activities as a secondary source of income. However, the growing interest in gastronomic tourism and the prominence of the "farm-totable" approach as a touristic value bring new opportunities to this field. The aim of this study is to identify the farm tourism potential of Hatay through document analysis. Another objective of this research is to examine the integration of agricultural products and farmland in Hatay into farm tourism and to offer suggestions for the development of gastronomy tourism within this context.